

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ГУЛЯКОВ КОСТЯНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 343.59:725.94

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ ПОШУКОВИХ
РОБІТ НА ОБ'ЄКТІ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ,
ЗНИЩЕННЯ, РУЙНУВАННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ
ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі галузевого права Херсонського державного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
СОТУЛА Олександр Сергійович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України
ЛИТВИНОВ Олексій Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
завідувач кафедри кримінального права
і кримінології;

кандидат юридичних наук, доцент
ГАВРИЛОВА Катерина Юріївна,
Головне управління ДСНС України
у Херсонській області,
заступник начальника

Захист відбудеться « ____ » _____ 2021 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» (65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий « ____ » _____ 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Державна політика України щодо забезпечення збереження та охорони об'єктів культурної спадщини на сучасному етапі декларує пріоритетність збереження історико-культурного потенціалу як одного з головніших соціально-економічних ресурсів існування і розвитку українського суспільства. Державна влада намагається реалізовувати комплексний підхід до вирішення питань збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Сьогодні на території України налічується близько 130 тисяч об'єктів культурної спадщини, проте до Державного реєстру нерухомих пам'яток України занесено лише 7 відсотків цієї кількості, а на попередній облік взято 34 тисячі щойно виявлених об'єктів культурної спадщини. Наявність такої великої кількості пам'яток свідчить про значний культурний і туристичний потенціал нашої держави, водночас стан збереження багатьох із них викликає значне занепокоєння. Безліч об'єктів археологічної та культурної спадщини залишаються під загрозою знищення, в тому числі через незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (ст. 298 Кримінального кодексу України) (далі – КК України).

За даними Генеральної прокуратури України обліковано кримінальних правопорушень за ст. 298 КК України: у 2018 році – 75; 2019 році – 61; у першому півріччі 2020 – 37. Така кількість видається незначною, однак у кримінально-правовій теорії і практиці залишається невирішеною низка питань, пов'язаних з правовою характеристикою діяння, передбаченого ст. 298 КК України, зокрема, поняття та правового статусу об'єктів археологічної та культурної спадщини, розмежування цього складу з суміжними злочинами, розуміння цілей вчинення цього суспільно небезпечного діяння та ін.

У науці кримінального права існує значний інтерес до дослідження кримінально-правових аспектів забезпечення збереження, використання об'єктів культурної спадщини. У цьому сенсі цікавими є праці таких учених, як В. І. Акуленко, Р. В. Асейкін, В. В. Базелюк, С. О. Бочарников, К. І. Бусол, К. Ю. Гаврилова, Є. П. Гайворонський, В. Ю. Докучаєва, Т. Г. Каткова, В. В. Кузнецов, Н. І. Кудерська, Є. І. Кузьменко, Т. В. Курило, О. М. Литвинов, В. А. Ломако, П. С. Матишевський, О. І. Мельничук, М. О. Міщенко, В. О. Навроцький, Б. М. Одайник, І. Г. Поплавський, І. В. Пивовар, С. С. Птуха, О. С. Сотула, О. В. Усенко, М. І. Хавронюк та інших. Проте, незважаючи на певну кількість наукових праць з цієї та суміжної проблематики, тема не втрачає своєї актуальності, адже недостатньо дослідженою залишається низка питань, що зумовлює необхідність проведення комплексного дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, дискусійних питань щодо

кваліфікації посягання, передбаченого ст. 298 КК України, та обґрунтування можливостей застосування досягнень науки кримінального права України в практиці протидії злочинам проти моральності. Це актуалізує необхідність спеціального дослідження правової ефективності, можливостей подальшого вдосконалення законодавчої конструкції та практики застосування кримінально-правових норм, що забезпечують збереження, використання об'єктів культурної спадщини та передбачають відповідальність за посягання на такі об'єкти, уточнення та поглиблення окремих теоретичних положень за цією та суміжними проблемами, що й обумовило вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри галузевого права історико-юридичного факультету Херсонського державного університету «Теорія та практика реформування галузевого законодавства України» (державний реєстраційний номер 0118U006817), наукової теми № 86/16 Південного регіонального центру НАПрН України «Актуальні напрямки розвитку юридичної науки для подальшого розвитку регіонів України», затвердженій Президією Національної академії правових наук України 18 жовтня 2013 року.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексна кримінально-правова розробка загальних проблем кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини і формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідної норми Кримінального кодексу України та підвищення ефективності застосування кримінального законодавства.

Для досягнення цієї мети в дисертації вирішувалися такі завдання:
розглянути історико-правові аспекти та соціальну зумовленість встановлення кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини;

з'ясувати суттєві юридичні ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини;

запропонувати детальну кримінально-правову характеристику складу злочину незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини;

розв'язати проблемні питання відмежування незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини від суміжних злочинів;

з урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини

опрацювати і науково обґрунтувати конкретні рекомендації щодо його вдосконалення та практики застосування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складають зміст державної політики щодо охорони культурної спадщини і які виникають у зв'язку з посяганням на об'єкти культурної спадщини.

Предметом дослідження є кримінально-правова характеристика незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження в роботі використовувалися такі загальнонаукові і спеціально-наукові методи: *діалектичний* – застосовувався у всіх розділах дисертації, в їх взаємозв'язку, а також для формування висновків і пропозицій за темою дослідження; *історико-правовий* – використовувався для розкриття історичного розвитку законодавства, що передбачало відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий* – використовувався для порівняння положень законодавства України про знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з відповідними положеннями міжнародно-правових актів (розділи 1, 2); *логіко-семантичний* – застосовувався для поглибленого вивчення понятійного апарату (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *догматичний* – використовувався для виявлення можливостей удосконалення норм ст. 298 КК України (розділи 2, 3, 5); *системного аналізу* – допоміг з'ясувати внутрішню структуру і місце злочину, передбаченого ст. 298 КК України (розділи 2, 3, 4).

Нормативною базою дослідження є: Конституція України, Кримінальний кодекс України, закони України та інші нормативно-правові акти України. З метою порівняльного аналізу автор ознайомився з міжнародно-правовими актами про знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Історичний метод дослідження вимагав вивчення кримінального законодавства в процесі його розвитку, в тому числі кримінальних кодексів УСРР 1922, 1927 і УРСР 1960 років. Також у роботі аналізуються необхідні для дослідження положення постанов вищих судових інстанцій, які діяли раніше в УРСР, СРСР.

Емпіричною основою дисертаційного дослідження є матеріали практики судів України в справах про злочини, передбачені розділом XII Особливої частини КК України, статтями 298, 178, 179, 194, 252, 297 КК України (53 електронні копії обвинувальних вироків з Єдиного державного реєстру судових рішень, що в цілому представляють всі області України, м. Київ). Також були використані статистичні звіти та огляди судової практики Верховного Суду України, Верховного Суду СРСР, Верховного Суду УРСР, а також довідки, огляди та статистичні дані Генеральної прокуратури України.

Комплексно-системний підхід до вивчення незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини особи вимагав вивчення

наукових праць з кримінального права, кримінології, загальної теорії права, міжнародного права, філософії, логіки, психології а також звернення до енциклопедій, словників, інших довідкових видань.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є однією із перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальною комплексною науково-дослідною працею, присвяченою кримінально-правовому дослідженню кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України.

У межах здійсненого дослідження одержані такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

запропоновано поняття видового об'єкту для кримінальних правопорушень, передбачених статтями 297–304 КК України, як суспільних відносин, що базуються на колективних, прийнятих у суспільстві соціокультурних установках та принципах, сформованих на традиційних духовних і культурних цінностях;

обгрунтовано, що з метою вдосконалення законодавства про охорону історичної та культурної спадщини ст. 1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» слід доповнити абзацом одинадцятим такого змісту: «Рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини (археологічні предмети) – це рухомі предмети матеріальної та духовної культури у вигляді елементів чи групи елементів об'єкта культурної спадщини, одержані в результаті проведення археологічних досліджень (або це випадкові знахідки археологічного характеру), які можуть бути відокремлені від нерухомого об'єкта археологічної спадщини, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення та переміщення в інше місце яких призведе до втрати ними археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта археологічної спадщини»;

доведено, що кінцевою метою дій у разі пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, є заволодіння цими предметами, коли винний з корисливих мотивів умисно незаконно знищує, руйнує або пошкоджує об'єкт археологічної спадщини, шукаючи в ньому рухомі предмети, якими сподівається заволодіти, обертаючи їх у свою власність або власність третіх осіб. Тому в частині третій ст. 298 КК України слова «з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини», слід замінити словами «з метою заволодіння рухомими предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини»;

здійснено системний аналіз співвідношення незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з міжнародно-правовими актами та іншими нормами Особливої частини Кримінального кодексу України, які містять такі та схожі категорії, що дало змогу запропонувати низку змін до чинного законодавства України;

вдосконалено:

визначення моральності в якості об'єкта кримінально-правової охорони, що розуміється як суспільно заохочувана, свідомо поведінка особи, яка базується на колективних, прийнятих у суспільстві соціокультурних установках та принципах, сформованих на традиційних духовних і культурних цінностях;

наукові положення про основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України, під яким слід розуміти сукупність принципів та норм поведінки людей щодо об'єктів археологічної та культурної спадщини у питаннях запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання цих об'єктів. Додатковим обов'язковим об'єктом слід вважати відносини власності щодо об'єктів археологічної та культурної спадщини, їх частин та рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної та культурної спадщини;

аргументовано, що стосовно предметів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України, об'єкти нематеріальної культурної спадщини не можуть входити до складу цього кримінального правопорушення і потребують іншого підходу для визначення об'єкта та предмета кримінально-правової охорони. І це свідчить на користь тієї тези, що предметом діяння, передбаченого ст. 298 КК України, є споруди та речі матеріального світу;

уточнено визначення термінів, які вказані у частині другій ст. 298 КК України, а саме: знищення об'єктів культурної спадщини – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до припинення його фізичного існування, виведення з цивільного обігу та повної втрати його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності; руйнування об'єктів культурної спадщини – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до його значних ушкоджень, значного обмеження використання за призначенням та значною зворотною втратою його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності, з можливістю її відновлення; пошкодження об'єктів культурної спадщини – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до його незначних ушкоджень, часткового обмеження використання за призначенням та незначною зворотною втратою його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності, з можливістю її відновлення;

доведено необхідність доповнення відповідних частин ст. 298 КК України такою кваліфікуючою ознакою, як дії, вчинені за попередньою змовою групою

осіб, та такою особливо кваліфікуючою ознакою, як спричинення тяжких наслідків;

аргументовано, що частина четверта ст. 298 КК України має певний штучний характер і цілком може бути вбудована в частину третю цієї статті в якості кваліфікуючої ознаки зі збереженням встановленої в цій частині статті санкції, з урахуванням пропозицій щодо обмеження волі на строк від до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк;

доведено, що суб'єкт злочинів, передбачений частинами першою–четвертою ст. 298 КК України, є загальним, тому є недоцільним встановлення в цих частинах ст. 298 КК України такого альтернативного покарання, як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, і його слід залишити тільки в останній частині ст. 298 КК України;

дістало подальшого розвитку:

положення про достатню соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з погляду історичного аспекту розвитку та сучасного стану законодавства в даній сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертаційному дослідженні теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – при подальшому дослідженні проблематики незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, а також при дослідженні суміжних злочинів, пов'язаних з посяганням на майно зі спеціальним статусом, зокрема, таких, як пошкодження релігійних споруд чи культових будинків (ст. 178 КК України), незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь (ст. 179 КК України), умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252 КК України), наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК України) тощо;

правотворчій діяльності – при внесенні змін та доповнень до Кримінального кодексу України;

правозастосовній діяльності – рекомендації щодо вдосконалення практики застосування положень кримінального законодавства можуть сприяти вирішенню багатьох питань, наприклад, кваліфікації вчиненого, розмежуванню цього злочину від суміжних, запобіганню злочинів тощо (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Херсонської обласної прокуратури від 08 грудня 2020 року, Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Херсонського міського суду Херсонської області від 15 грудня 2020 року);

навчальному процесі – при викладанні курсів кримінального права та кримінології, при підготовці відповідних розділів підручників, навчально-

методичних посібників, а також при проведенні занять з підвищення кваліфікації працівників судових та правоохоронних органів (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ від 26 вересня 2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Визначені та обґрунтовані в дисертації наукові положення та пропозиції є особистим внеском здобувача та самостійним доробком автора. У науковій статті, опублікованій у співавторстві з О. С. Сотулою, особистий внесок здобувача полягає у визначенні та характеристиці ознак підводної культурної спадщини.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження були апробовані під час обговорення дисертації та окремих її розділів на засіданнях кафедри галузевого права Херсонського державного університету та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні положення, теоретичні і практичні висновки дисертаційної роботи викладено також у доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях: «Роль інтеграційних процесів у формуванні національних правових систем» (м. Херсон, 2020); «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, 2020); «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (м. Запоріжжя, 2020); «Стан та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Дніпро, 2020); «Новітні кримінально-правові дослідження» (м. Миколаїв, 2020).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження знайшли відображення в 11 наукових публікаціях, у тому числі 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, та 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, які включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (326 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 255 сторінок, основний текст дисертації – 216 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлені наукова новизна одержаних результатів та їх практичне значення, зазначено про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Становлення і розвиток законодавства про охорону об'єктів історичної та культурної спадщини на теренах сучасної України та інших країн Європи» складається з двох підрозділів, які присвячені

ретроспективному аналізу формування кримінально-правового законодавства щодо захисту об'єктів історичної та культурної спадщини.

У **підрозділі 1.1. «Ранні етапи формування законодавства про охорону об'єктів історичної та культурної спадщини»** на основі аналізу історичних документів, нормативно-правових актів досліджено процес формування системи охорони і збереження історичної та культурної спадщини, етапи розвитку законодавства про кримінально-правову охорону культурного надбання в Європі.

Ретроспективний аналіз міжнародно-правових актів та актів вітчизняного законодавства щодо збереження та захисту історичної, культурної спадщини показав, що процес формування системи охорони і збереження історичної та культурної спадщини в Європі почався ще у середньовіччі, в період домінування феодальних відносин. Певним кроком у формуванні міжнародної системи охорони історичних та культурних цінностей стали Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років, які містили низку норм щодо культурних цінностей. До початку XX століття в Європі і, зокрема, в Україні, так і не з'явилося системи законодавства та центральних органів, які б забезпечували облік, збереження та охорону пам'яток історії та культури, відповідно, не було розроблено і прийнято нормативно-правових актів, які б встановлювали адміністративну та кримінальну відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження об'єктів історичної та культурної спадщини.

У **підрозділі 1.2. «Еволюція законодавства про охорону об'єктів історичної та культурної спадщини протягом XX століття»** проаналізовано відповідне кримінальне законодавство України радянського періоду та часів незалежності України.

Кримінальний кодекс УСРР 1922 року та Кримінальний кодекс УСРР 1927 року характеризувалися слабкою правовою охороною культурних цінностей. Існуючі законодавчі акти носили класовий характер і метою своєю мали вирішення політичних питань. У КК УСРР 1960 року відбулася декриміналізація діяння, яке полягало у приховуванні колекцій і пам'ятників старовини і мистецтва, що підлягають реєстрації, обліку або передачі в державні сховища, і була запроваджена принципово нова норма про знищення і зруйнування пам'яток культури, передбачена ст. 207 КК УСРР 1960 року. 5 квітня 2001 року Верховною Радою України був прийнятий Кримінальний кодекс України, до якого було включено статтю 298 «Нищення, руйнування чи псування пам'яток історії або культури». В подальшому ця норма зазнавала неодноразових змін, адже вітчизняний законодавець постійно вдосконалює законодавство щодо об'єктів культурної спадщини.

Другий розділ «Об'єктивні ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» присвячений кримінально-правовому аналізу об'єкту та об'єктивної сторони незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення,

руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини і складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Об'єкт незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» досліджуються ознаки та зміст об'єкту зазначеного злочину.

Наголошується на неоднорідності елементів, які складають сутність родового об'єкту розділу XII Особливої частини КК України, що узгоджується з позицією вчених-правників про складний характер родового об'єкту злочинів проти громадського порядку та моральності. Адже громадський порядок і моральність становлять собою дві відносно відокремлені групи суспільних відносин, які перетинаються лише в незначній частині. Тому доцільним для дослідження стало з'ясування детального змісту лише такого елементу родового об'єкту (видового об'єкту), як моральність, який не має нормативно закріпленого визначення.

Спираючись на позиції вітчизняних науковців та законодавче визначення суспільної моралі (як нормативної основи), пропонується власне розуміння моральності як об'єкта кримінально-правової охорони. Таким чином, моральність – це суспільно заохочувана, свідома поведінка особи, яка базується на колективних, прийнятих у суспільстві соціокультурних установках та принципах, сформованих на традиційних духовних і культурних цінностях. Виходячи із запропонованого визначення моральності як об'єкту кримінально-правової охорони, слід вважати, що кримінальними правопорушеннями проти моральності є діяння, що посягають на суспільні відносини, які базуються на колективних, прийнятих у суспільстві соціокультурних установках та принципах, сформованих на традиційних духовних і культурних цінностях (видовий об'єкт для незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини), і які передбачені статтями 297–304 КК України.

Що стосується основного безпосереднього об'єкту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України, то пропонується таким вважати сукупність принципів та норм поведінки людей щодо об'єктів археологічної та культурної спадщини у питаннях запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання цих об'єктів. Під додатковим обов'язковим об'єктом слід розуміти відносини власності щодо об'єктів археологічної та культурної спадщини, їх частин та рухомих предметів, які походять із об'єктів археологічної та культурної спадщини.

У підрозділі 2.2. «Предмет незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» аналізуються особливості та специфічні ознаки предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України.

Предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України, виступають декілька категорій об'єктів культурної спадщини, серед яких є рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини. Законодавство не містить визначення цієї категорії об'єктів культурної спадщини. Тому, з метою усунення законодавчої прогалини в Законі України «Про охорону археологічної спадщини», його статтю 1 пропонується доповнити абзацом одинадцятим такого змісту: «Рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини (археологічні предмети) – це рухомі предмети матеріальної та духовної культури у вигляді елементів чи групи елементів об'єкта культурної спадщини, одержані в результаті проведення археологічних досліджень (або це випадкові знахідки археологічного характеру), які можуть бути відокремлені від нерухомого об'єкта археологічної спадщини, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення та переміщення в інше місце яких призведе до втрати ними археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта археологічної спадщини». Крім того, об'єкти нематеріальної культурної спадщини не можуть входити до складу цього кримінального правопорушення і потребують іншого підходу для визначення об'єкта та предмета кримінально-правової охорони.

У *підрозділі 2.3. «Об'єктивна сторона незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини»* міститься кримінально-правова характеристика ознак об'єктивної сторони незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

Основною (головною) ознакою об'єктивної сторони діяння, передбаченого ст. 298 КК України, є суспільно небезпечне діяння, що виражається у незаконному проведенні археологічних розвідок або (альтернативно) розкопок, інших земляних чи підводних робіт на об'єкті археологічної спадщини (ч. 1 ст. 298 КК України), у знищенні або (альтернативно) руйнуванні чи пошкодженні об'єктів культурної спадщини чи їх частин (ч. 2 ст. 298 КК України). Аналіз диспозиції частини першої ст. 298 вказує на певну незавершеність процесу через застосування терміну «проведення», що дає змогу стверджувати, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого частиною першою ст. 298 КК України, не включає наслідків, тобто ця кримінально-правова норма має формальний склад (таке кримінальне правопорушення, для об'єктивної сторони якого закон вимагає встановлення тільки діяння). Тому, якщо в ході вчинення злочину відбулося знищення чи пошкодження об'єктів археологічної спадщини, то вчинене додатково кваліфікується за сукупністю з іншими частинами цієї статті.

Діяння, передбачене частиною другою ст. 298 КК України, є кримінальним правопорушенням з матеріальним складом, адже сам факт вчинення дій щодо знищення, руйнування та пошкодження об'єктів культурної спадщини вже веде до настання суспільно небезпечних наслідків

у вигляді знищення (а не нищення), руйнування або пошкодження цих об'єктів, що є підтвердженням закінченості зазначених дій. На підставі аналізу встановлених законодавцем різновидів злочинних дій, пропонується авторське розуміння термінів, які вказані у частині другій ст. 298 КК України. Так, знищення об'єктів культурної спадщини – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до припинення його фізичного існування, виведення з цивільного обігу та повної втрати його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності; руйнування об'єктів культурної спадщини – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до його значних ушкоджень, значного обмеження використання за призначенням та значною зворотною втратою його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності, з можливістю її відновлення; пошкодження об'єктів культурної спадщини – це негативний вплив на об'єкт культурної спадщини будь-яким дійовим способом або через бездіяльність, який веде до його незначних ушкоджень, часткового обмеження використання за призначенням та незначною зворотною втратою його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності, з можливістю її відновлення. Будь-які інші факультативні (додаткові) ознаки об'єктивної сторони складу злочину діючою редакцією ст. 298 КК України не передбачені, отже, значення для кваліфікації не мають.

Третій розділ «Суб'єктивні ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» присвячений дослідженню ознак суб'єктивної сторони та суб'єкту незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини і складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Суб'єкт незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» досліджується суб'єкт незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

Враховуючи критерії, які покладені законодавцем в основу правового інституту суб'єкта злочину, слід вважати, що суб'єктом незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, згідно з положеннями ст. 22 КК України, є фізична осудна особа (громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства або з подвійним громадянством), якій до вчинення злочину виповнилось шістнадцять років. Також частина

п'ята ст. 298 КК України передбачає в якості спеціального суб'єкта цього кримінального правопорушення службову особу, яка для вчинення зазначених дій використовує своє службове становище. Крім того, пропонується в якості кваліфікуючої ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини – вчинення зазначених дій групою осіб за попередньою змовою. Це відповідає тяжкості і суспільній небезпеці цього злочину.

У підрозділі 3.2. «Суб'єктивна сторона незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» аналізуються вина, мотив і мета незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, які складають суб'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України.

Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини може вчинятися як з прямим, так і непрямим умислом. Отже, стаття 298 КК України передбачає лише умисні діяння щодо об'єктів культурної та археологічної спадщини, залишаючи за межами складу злочину необережну форму вини. Адже діяння, передбачене ст. 298 КК України, яке вчиняється через необережність, не містить необхідного ступеню суспільної небезпеки і не є злочинним. Мотив незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини може бути будь-який, наприклад, поширеними є користь, хуліганські мотиви тощо. Щодо мети вчинення кримінального правопорушення як ознаки суб'єктивної сторони, то в частині четвертій ст. 228 КК України встановлюється відповідальність за дії, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини. У цій кримінально-правовій нормі проблемним для правильної кваліфікації є застосування терміну «пошук», який описує певний процес, а не мету певних дій, адже сам процес не може бути метою, він є засобом досягнення чогось. У дослідженні доведено, що кінцевою метою дій у разі пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, є заволодіння цими предметами. Термін «заволодіння» означає «брати у своє володіння, привласнювати», що правильно відображає справжню мету злочинця, коли він з корисливих мотивів умисно незаконно знищує, руйнує або пошкоджує об'єкт археологічної спадщини, шукаючи в ньому рухомі предмети, якими сподівається заволодіти, обертаючи їх у свою власність або власність третіх осіб. Запропоновано в частині четвертій ст. 298 КК України слова «з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини» замінити словами «з метою заволодіння рухомими предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини».

Четвертий розділ «Відмежування незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини від суміжних складів злочинів і порівняльна характеристика санкцій ст. 298 КК України та інших посягань на майно зі спеціальним статусом» присвячується змістовній розмежувальній характеристиці вказаного суспільно-небезпечного діяння та суміжних складів злочинів і складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1. «Відмежування незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини від суміжних складів злочинів» здійснено порівняльний аналіз кримінально-правових норм КК України, який показав, що основними відмінностями між ст. 298 КК України та суміжними діяннями, передбаченими статтями 194, 178, 179, 252, 297 КК України, є об'єкт кримінального правопорушення, предмети цих кримінальних правопорушень, зміст та деякі особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін кримінального правопорушення.

Спеціальна кримінально-правова норма є видовою нормою щодо більш широкого поняття – загальної охоронної кримінально-правової норми. У випадку зі ст. 298 КК України – це стаття 194 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна» як загальна норма та спеціальні щодо неї – ст. 178 КК України «Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків», 179 КК України «Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь», 252 КК України «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду», 297 КК України «Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого» та 298 КК України. Якщо вчинено пошкодження чи зруйнування релігійної споруди або культового будинку, який віднесено до об'єктів культурної спадщини національного або місцевого значення із занесенням до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, кваліфікація повинна бути сукупною за статтями 178 та 298 КК України. Якщо релігійні святині, відповідно до законодавства, віднесені до об'єктів культурної спадщини національного або місцевого значення із занесенням до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, суспільно небезпечні дії у виді осквернення (пошкодження) і знищення потребують сукупної кваліфікації за частиною другою ст. 298 КК України. Практичні наслідки проблеми конкуренції діянь, передбачених статтями 252 і 298 КК України, виникають, коли відбувається умисне пошкодження об'єкту, який є одночасно об'єктом природно-заповідного фонду України і, наприклад, офіційно зареєстрованою пам'яткою садово-паркового мистецтва. Щодо співвідношення предметів кримінальних правопорушень у частині другій ст. 297 КК України та частині другій ст. 298 КК України, то частиною другою ст. 297 КК України не охоплюються діяння, які вчинені щодо пам'яток, які стосуються віддалених історичних подій. Посягання щодо таких предметів, за наявності інших обов'язкових

ознак складів кримінальних правопорушень, слід кваліфікувати за ст. 298 КК України.

У *підрозділ 4.2. «Порівняльна характеристика санкцій статті 298 КК України та інших посягань на майно зі спеціальним статусом»* здійснено аналіз санкцій кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за посягання на майно зі спеціальним статусом.

Аналіз санкцій кримінально-правових норм, що є суміжними до кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України, довів, що доцільним є в частині другій ст. 298 КК України покарання у виді штрафу встановити на рівні від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в частині третій ст. 298 КК України встановити в якості альтернативного покарання у виді обмеження волі на строк до п'яти років. Аналіз складу злочину, передбаченого частиною четвертою ст. 298 КК України, в тому числі й відповідної санкції, показав, що вона має певний штучний характер і цілком може бути вбудована в частину третю цієї статті в якості кваліфікуючої ознаки зі збереженням встановленої в цій частині статті санкції, з урахуванням авторських пропозицій щодо обмеження волі на строк від до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк. До цього слід приєднати запропоновану раніше таку кваліфікуючу ознаку, як дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб. Також є сенс включити таку особливо кваліфікуючу ознаку, як спричинення тяжких наслідків до відповідної частини ст. 298 КК України. Враховуючи, що суб'єкт злочинів, передбачених частинами першою–четвертою ст. 298 КК України, є загальним, недоцільно встановлювати в цих частинах ст. 298 КК України таке альтернативне покарання, як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю і слід залишити його тільки в останній частині ст. 298 КК України.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** наведене теоретичне узагальнення положень дисертаційного дослідження, основними теоретичними і практичними результатами якого є такі:

1. Моральність як об'єкт кримінально-правової охорони – це суспільно заохочувана, свідомо поведінка особи, яка базується на колективних, прийнятих у суспільстві соціокультурних установках та принципах, сформованих на традиційних духовних і культурних цінностях.

2. З метою вдосконалення законодавства про охорону культурної спадщини, статтю 1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» слід доповнити абзацом одинадцятим з авторським визначенням рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини (археологічних предметів).

3. Кінцевою метою дій у разі пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, є заволодіння цими предметами, коли

винний з корисливих мотивів умисно незаконно знищує, руйнує або пошкоджує об'єкт археологічної спадщини, шукаючи в ньому рухомі предмети, якими сподівається заволодіти, обертаючи їх у свою власність або власність третіх осіб. Тому у відповідній частині ст. 298 КК України слова «з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини» слід замінити словами «з метою заволодіння рухомими предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини».

4. Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України, слід вважати сукупність принципів та норм поведінки людей щодо об'єктів археологічної та культурної спадщини у питаннях запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання цих об'єктів. Додатковим обов'язковим об'єктом слід вважати відносини власності щодо об'єктів археологічної та культурної спадщини чи їх частин та рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної та культурної спадщини.

5. Об'єкти нематеріальної культурної спадщини не можуть входити до складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 298 КК України, і потребують іншого підходу для визначення об'єкта та предмета кримінально-правової охорони. І це свідчить на користь тієї тези, що предметом діяння, передбаченого ст. 298 КК України, є споруди та речі матеріального світу.

6. Необхідним є доповнення відповідних частин ст. 298 КК України такою кваліфікуючою ознакою, як дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб, та такою особливо кваліфікуючою ознакою, як спричинення тяжких наслідків.

7. Проведений аналіз складу злочину, передбаченого частиною четвертою ст. 298 КК України, в тому числі й відповідної санкції, довів, що ця частина має певний штучний характер і цілком може бути вбудована в частину третю цієї статті в якості кваліфікуючої ознаки зі збереженням встановленої в цій частині статті санкції, з урахуванням пропозицій щодо обмеження волі на строк від до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

8. Суб'єкт злочинів, передбачений частинами першою–четвертою ст. 298 КК України, є загальним, тому є недоцільним встановлення в цих частинах ст. 298 КК України такого альтернативного покарання, як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, і його слід залишити тільки в останній частині ст. 298 КК України.

9. Системний аналіз співвідношення незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з міжнародно-правовими актами та іншими нормами Особливої частини КК України, які містять такі самі та схожі категорії, надав можливість запропонувати низку змін до чинного законодавства України.

Запропоновано нову редакцію статті про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини у КК України:

«Стаття 298. Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини

1. Незаконне проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних чи підводних робіт на об'єкті археологічної спадщини, –

караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини чи їх частин, –

караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені щодо пам'яток національного значення, або за попередньою змовою групою осіб, або з метою заволодіння рухомими предметами, що походять із об'єктів археологічної спадщини, –

караються обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

4. Дії, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого».

Запропоновано доповнити абзацом одинадцятим статтю 1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» такого змісту:

«Рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини (археологічні предмети) – це рухомі предмети матеріальної та духовної культури у вигляді елементів чи групи елементів об'єкта культурної спадщини, одержані в результаті проведення археологічних досліджень (або це випадкові знахідки археологічного характеру), які можуть бути відокремлені від нерухомого об'єкта археологічної спадщини, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення та переміщення в інше місце яких призведе до втрати ними археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта археологічної спадщини».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Гуляков К. В. Злочини проти моральності: визначення родового об'єкту. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 151–154.

2. Гуляков К. В. Ранні етапи формування законодавства про охорону об'єктів історичної та культурної спадщини. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 13. С. 182–186.

3. Гуляков К. В. Еволюція законодавства про охорону об'єктів історичної та культурної спадщини на протязі XX століття. *Юридичний вісник*. 2020. № 4. С. 240–246.

4. Гуляков К. В. Об'єктивна сторона незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5. С. 175–177. URL: http://lsej.org.ua/5_2020/43.pdf (дата звернення: 11.10.2020).

5. Гуляков К. В. Рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини: проблеми визначення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 3. С. 78–80.

6. Sotula O. S., Gulyakov K. V. Problems of determining the underwater cultural heritage for qualification under article 298 of the Criminal code of Ukraine. *SWorld Journal*. Issue 5/ Part 1. P. 153–156. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj05-01-005> (Last accessed: 02.12.2020).

7. Гуляков К. В. Суб'єктивна сторона умисного незаконного знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2020* : Альманах наукових праць / за ред. О. В. Козаченка, О. М. Мусиченко. Миколаїв : Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія», 2020. С. 178–182.

8. Гуляков К. В. Культурна спадщина як кримінально-правовий термін. *Роль інтеграційних процесів у формуванні національних правових систем* : матеріали I Міжн. наук.-практ. конф., 10–11 квіт. 2020 р. Том II. Херсон : Херсонський державний університет, 2020. С. 159–162.

9. Гуляков К. В. Безпосередній об'єкт для незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності*. матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 вересн. 2020 р. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 74–77.

10. Гуляков К. В. Дискусійні питання щодо предмету злочину, передбаченого статтею 298 КК України. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн*. матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 вересн. 2020 р. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 102–104.

11. Гуляков К. В. Порівняльна характеристика санкцій статті 298 КК України та інших посягань на майно зі спеціальним статусом. *Стан та перспективи розвитку юридичної науки*. матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 вересня 2020 р. Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. С. 101–103.

АНОТАЦІЯ

Гуляков К. В. Кримінально-правова характеристика незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням, присвяченим кримінально-правовій характеристиці незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

В дисертації розглянуто історико-правові аспекти та соціальну зумовленість встановлення кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. З'ясовано суттєві юридичні ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Запропоновано детальну кримінально-правову характеристику складу злочину незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Розв'язано проблемні питання відмежування незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини від суміжних злочинів. Проаналізовано міжнародно-правові акти про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з метою виявлення певних тенденцій та можливостей взаємного використання передового досвіду законодавчої регламентації. З урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини опрацьовано і науково обґрунтовано конкретні рекомендації щодо його вдосконалення і практики застосування в цій сфері. Запропоновано нову редакцію статті про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини у КК України.

Ключові слова: моральність, незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення об'єктів культурної спадщини, руйнування об'єктів культурної спадщини, пошкодження об'єктів культурної спадщини.

АННОТАЦИЯ

Гуляков К. В. Уголовно-правовая характеристика незаконного проведения поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожения, разрушения или повреждения объектов культурного наследия. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». Одесса, 2021.

Диссертация является одним из первых в отечественной науке уголовного права специальным комплексным исследованием, посвященным уголовно-правовой характеристике незаконного проведения поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожения, разрушения или повреждения объектов культурного наследия.

В диссертации рассмотрены историко-правовые аспекты и социальная обусловленность установления уголовной ответственности за незаконное проведение поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожения, разрушения или повреждения объектов культурного наследия.

Выявлены существенные юридические признаки незаконного проведения поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожения, разрушения или повреждения объектов культурного наследия.

Предложена подробная уголовно-правовая характеристика состава преступления незаконного проведения поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожения, разрушения или повреждения объектов культурного наследия.

Дано авторское определение нравственности как объекта уголовно-правовой охраны как общественно поощряемого, сознательного поведения лица, которое базируется на коллективных, принятых в обществе социокультурных установках и принципах, сложившихся на традиционных духовных и культурных ценностях.

Обосновано, что с целью устранения законодательного пробела в Законе Украины «Об охране археологического наследия» следует дополнить его определением движущихся предметов, происходящих из объектов археологического наследия (археологических предметов).

Решены проблемные вопросы отграничения незаконного проведения поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожения, разрушения или повреждения объектов культурного наследия от смежных преступлений.

Проанализированы соответствующие международно-правовые акты о незаконном проведении поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожении, разрушении или повреждении объектов культурного наследия с целью выявления определенных тенденций и возможностей взаимного использования передового опыта законодательной регламентации.

С учетом тенденций развития уголовного законодательства о незаконном проведении поисковых работ на объекте археологического наследия,

уничтожении, разрушении или повреждении объектов культурного наследия, сформулированы конкретные рекомендации по его совершенствованию и практики применения в этой сфере. Предложена новая редакция статьи о незаконном проведении поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожении, разрушении или повреждении объектов культурного наследия в УК Украины.

Ключевые слова: нравственность, незаконное проведение поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожение объектов культурного наследия, разрушение объектов культурного наследия, повреждение объектов культурного наследия.

SUMMARY

Gulyakov K. V. Criminal and legal characteristics of illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage to cultural heritage sites. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree of law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement law. National University «Odessa Law Academy». Odessa, 2021.

The dissertation is one of the first in the domestic science of criminal law, a special comprehensive study devoted to the criminal-legal characteristics of illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage to cultural heritage sites.

The dissertation examines the historical and legal aspects and social conditioning of the establishment of criminal liability for illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage to cultural heritage sites. The essential legal signs of illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage of cultural heritage sites have been identified. A detailed criminal-legal characterization of the corpus delicti of illegal search work on an archaeological heritage site, destruction or damage of cultural heritage sites is proposed. The problematic issues of delimiting illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage of cultural heritage sites from related crimes have been resolved. The relevant international legal legislation on illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage of cultural heritage sites has been analyzed in order to identify certain trends and opportunities for mutual use of advanced experience in legislative regulation. Taking into account the trends in the development of criminal legislation on illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage to cultural heritage sites, specific recommendations for its improvement and practice of application in this area have been processed and scientifically grounded. A new version of the article on illegal search work at an archaeological heritage site, destruction or damage of cultural heritage objects in the Criminal Code of Ukraine is proposed.

Key words: morality, illegal search work at an archaeological heritage site, destruction of cultural heritage site, demolition of cultural heritage site, damage to cultural heritage site.

Підписано до друку 25.03.2021 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № № 2104-04.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com

